

Boş Zaman Etkinliği Olarak Geleneksel Medyada Muhafazakâr Kimlikler: “Ömer” ve “Kızılıcak Şerbeti” Dizisi Üzerine Bir İnceleme*

Meryem MEMİŞ DOĞAN, Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji,
meryemmemis@gmail.com, Bitlis, Türkiye, ORCID: 0000-0001-7418-9318

Öz
Geleneksel dönemdeki kimlikler; modernleşme, ulus devletin oluşması, kentleşme gibi pek çok etken ile birlikte değişmekte ve farklılaşmaktadır. Seküler ve muhafazakâr modern kimliklerinde süreç ile birlikte değiştiği söylenebilir. Bu dönemde teknolojik gelişmelerin hızlanması, yaygınlaşması, ucuzlaması ile medya hızlı bir yayılım sağlamıştır. Önemli bir araç olan medya kimliklerin ön plana çıktığı ve yeniden şekillendiği alanlar olarak işlev görmektedir. Ancak tarihsel süreçte geleneksel medya olan televizyonun etkisi nispeten azalsa da yok olmamıştır. Hatta izlenen içerikler, hem geleneksel medyada hem de yeni medyada bütünsel bir şekilde takip edilmekte ve birbirlerine eklenmektedir. Televizyon içerikleri günümüzde ciddi bir kitle iletişim aracı olmaya ve bir boş zaman aktivitesi olarak toplumsal yapıyı etkilemeye devam etmektedir. Toplumsal düzlemde var olan kimliklerin medya ile yeniden üretildiği varsayımından hareketle bu çalışmanın temel motivasyonu; televizyon dizilerindeki kimlik söylemlerini sosyolojik perspektiften analiz edebilmektir. Çalışma içerik analizi yöntemi ile “Kızılıcak Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinde yer alan muhafazakârlık algısını ve kimlik tanımlamalarını karşılaştırmalı olarak açıklamayı hedeflemektedir. Etkisi azalsa da sürmeye devam eden geleneksel medya aracı olan televizyon dizilerinde kimlik inşa süreçlerinin ve toplumsal yansımalarının anlaşılabilmesi çalışmanın önemi olarak ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman, Kimlik Sosyolojisi, Muhafazakârlık, Televizyon

Conservative Identities in Traditional Media as Leisure Activity: A Study on “Ömer” and “Kızılıcak Şerbeti”

Abstract

It can be stated that identities in the traditional period have changed and differentiated with many factors such as modernization, the formation of the nation state, and urbanization. In the 1980s, with the criticism of modernity and the increase in the visibility of new social movements, it is seen that the discussions of multi-identity, multiculturalism and postmodernism have increased. It can be said that secular and conservative modern identities have changed with the process. At the same time, with the acceleration, widespread and cheapening of technological developments, the media made a rapid spread. In this context, the media, which is an important tool, functions as areas where identities come to the fore and are reshaped. The main motivation of this study, based on the assumption that the identities existing on the social plane are reproduced by the media; is able to analyze identity discourses in television series from a sociological perspective. The study aims to comparatively explain the perception of conservatism and identity definitions in the TV series “Kızılıcak Şerbeti” and “Ömer” by using content analysis method.

Keywords: Leisure, Sociology of Identity, Conservatism, Television

* Bu çalışma, TR Dizin etik kurul izni gerektiren çalışma grubunda yer almamaktadır.

Extended Summary

Identities that are shaped around class and nation-state in the modern era are defined by many elements such as gender, age, ethnicity, religion, political view, along with discussions of postmodernism. Within the framework of multi-identity discussions, identities present important belongings, and media and mass media are used as important tools for the visibility of identity. In this context, both traditional and new media tools are areas where identities are visible within the framework of consumption preference. Preferred channel and content in traditional media, profile pictures selected in new media, subscribed pages, shares, tagging are practices where identity is formed and gains visibility. At this point, the interrelationship between media and social identities both reflects identities and reproduces identities. However, it should not be forgotten that media contents, which have a capital-based infrastructure, are a competitive consumption product, do not reflect the social reality exactly, but present it by embellishing it.

Conservative thought, which emerged as a reaction to the French Revolution and has survived to the present day, is important in order to understand the belongings in today's social structure. In the historical process, conservatism has been divided into many branches, has been affected by social changes and has been accepted as an important identity in today's world. For this reason, it can be said that media contents reflecting the society also process conservative identities and make identities visible. At this point, this study aims to sociologically analyze the Kızılıcık Şerbeti and Ömer TV series that deal with conservatism, which is a common and important belonging in Turkey, with the method of content analysis. Thus, it will be tried to understand what conservatism is, how it is processed in the media, and how this situation can affect society. While emphasizing some identities, the media ignores others and normalizes conflict by positioning identity conflicts as sharp ends. At this point, this study aims to analyze the visibility and mutual positioning of identities.

The concept of leisure, which is defined as the time left over from work and responsibilities in daily life, includes many fields such as sports and art. Media in general, and television in particular, is a leisure time activity used for information and entertainment purposes. In the social sciences literature, there are positive and negative approaches similar to the concept of leisure and media. The concept of leisure is defined as a compulsory need for the individual's self-realization or, as Veblen states, the conspicuous consumption of the upper classes. Similarly, while the media can be defined as a necessary tool for a democratic society, a communication tool shaped by social demands, it can also be defined as a tool that is limited and determined by the capitalists and ideological power. This negative approach can be explained by Antonio Gramsci's hegemony, Theodor Adorno and Max Horkheimer's (2010) Culture Industry, Louis Althusser's ideological devices etc. According to this approach, the media, which has standardized production content, pacifies the individual and reshapes it under the control of capital and power.

Content analysis, one of the qualitative research methods, is used in this study. According to Fröh (2001); Content analysis is a search and search strategy that focuses on semantic content that is important to the research question defined by the researcher. According to Merten (1983); “It is a method of investigating social reality by making inferences about the non-specific features of the content from the features of the salient contents of social reality.” In this framework, the purpose of content analysis is not only to describe but to make inferences about social reality. In content analysis, first of all, data is coded, themes are created, codes and themes are arranged and interpreted (Yıldırım & Şimşek, 2011). At this point, in this study, Cranberry Sherbet and Ömer series are defined as features for conservative identity by Berger and Heywood in the literature; The importance of religion, trust in human beings, emphasis on tradition and value, perceptions of authority and hierarchy will be analyzed comparatively.

As stated in the findings of the study; In both series, conservative identities are defined by a religious approach and the importance of religion gains visibility through daily practices and preferred clothes. Within the framework of the data of the study, the emphasis on tradition, value, customs and traditions

within the framework of criticism directed to the human mind, as well as religion, is determinative in the lives of conservative identities. In both series, secular and conservative identities are discussed in the framework of bilateral relations and human emotions such as love are handled in conflict with religion, tradition, value, social values, authority and hierarchy. At this point, while the families are the representatives of all these values that conservatism cares about, the names in the bilateral relationship represent the human emotions by going against the norms. However, in daily life, the differences between identities are not so sharp and polarized, but there are areas that we can define as intersecting and synthesis. At this point, the series sharpens the interesting conflict within the framework of all daily practices and belongings. At this point, it can be said that the serials' differences are irreconcilable and that it treats the conflict as a sharp and widespread reality, changes the perception of difference in the social structure, and normalizes the conflict.

1. Boş Zaman, Rekreasyon ve Medya

Latince serbest olmak ya da izin vermek anlamına gelen ‘licere’ sözcüğünden gelen boş zaman kavramı bireyin iş ve sorumluluklarını yerine getirdikten sonra kendine kalan zaman olarak açıklanabilir. George Torkildsen, (1999) boş zaman kavramını açıklarken; mecburiyetin olmamasını vurgulamakta ve kavramı serbest seçim özgürlüğü ile işten kalan zaman olarak tanımlamaktadır. 20. Yüzyılda sosyal bilimlerde önemli bir yer bulan boş zaman kavramı, boş zaman sosyolojisinin temelini de oluşturmaktadır. Boş zaman sosyolojisi her ne kadar çok katmanlı bir yapıya sahip olsa da rekreasyon kavramı tanımlanması ve açıklanmasında merkezi bir yere sahiptir. Rekreasyon, Türk Dil Kurumu sözlüğünde; “İnsanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler” olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov). Boş zaman etkinlikleri spor aktiviteleri, sanatsal faaliyetler, turizm, gönüllük faaliyetleri gibi pek çok alanı kapsamaktadır. Bu çerçevede boş zamanın kendini gerçekleştirme önemli olduğu söylenebilir.

Literatürde boş zaman kavramına yönelik tarihsel süreçte değişkenlik gösteren iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi boş zamanı, insan olmanın gerekliliği ve yaratıcılık ekseninde bir hak olarak tanımlayan yaklaşımlardır. Ömer Aytaç’ın (2002) “Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar” isimli çalışmasında belirttiği gibi; Marx (1997) “tüm hayatını kapitalist sisteme feda eden ve boş zamana sahip olmayanlar bir yük hayvanından bile daha aşağıdadır” şeklinde açıklamaktadır. Paul Lafargue (2017) de “tembellik hakkı” çerçevesinde boş zamanı savunmakta, boş zamanın insanın yaratıcılığını kullanabilmesi için baskı ve tahakkümden kurtulması gerektiğini ifade eder. Benzer şekilde Gorz’da (1995) özgür bir yaşam sürdürülebilmesi için günde dört saat çalışılması gerektiğini, boş zamanın kendini gerçekleştirme noktasında bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Gorz (1993) modern toplumda çalışmanın kutsandığını belirterek bu yaklaşımı eleştirmekte, boş zamanın kişinin özgürleşmesinde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu olumlu yaklaşımların yanı sıra tarihsel süreçte kapitalizme, modernizme yönelik yükselen eleştirilerin etkisi ile boş zaman tartışmalarının kitle kültürü, kültür endüstrisi ve tüketim toplumu gibi tartışmalara kaydığı görülmektedir. Thornstein Veblen (1899), çalışmaya ihtiyacı olmayan sermaye sahiplerinin kendilerini gösterişçi tüketim yoluyla ifade ettiklerini belirtmektedir. Çalışmaya ihtiyaç duymadığının ifadesi olarak da boş zaman, gösterişçi tüketimin bir biçimi olarak nitelendirilmektedir.

Modernite eleştirilerinin yükseldiği ve kapitalizmin küreselleştiği dönemde, boş zaman ve rekreasyon aktiviteleri bireysel hak, insan olmanın gerekliliği yaklaşımından uzaklaşarak tüketimin nesnesi olarak tanımlanmaya başlamıştır. Geniş kitleleri etkileyen boş zaman aktiviteleri Frankfurt Okulu temsilcilerinden Theodor Adorno ve Max Horkheimer’ın (2010) kitle kültürü yerine kullandıkları “Kültür Endüstrisi” yaklaşımı içinde analiz edilebilir. Bu yaklaşıma göre; geleneksel medya, yeni medya, sanat v.b. boş zaman aktiviteler bir endüstri gibi kitlesel olarak standartlaştırılmış metalar üretmekte ve bu metalar bireyleri pasif, edilgen bir hale getirmektedir (Ritzer, 2012). Özne olamayan tüketici, kültür endüstrisinin bir nesnesidir (Adorno, 2003). Bu çerçevede yaratıcı bir insan olmanın koşulu sayılan boş zaman, modernite eleştirisi, post kapitalizm, küreselleşme, teknolojinin gelişimi gibi pek çok tartışmanın ışığında özne olmayı engelleyen bir araç, bireyi esir alan bir endüstri olarak nitelendirilmeye başlanmıştır.

Günümüzde yoğun tempoda ilerleyen yaşamda dinlenme, mesai, özel alandaki sorumlulukların iç içeliği, boş zaman, özel zaman, mesai ayrımını engellemektedir. Çalışırken medya içerikleri dinlemek, televizyon izlerken ev işleri ile ilgilenmek bu sınırların belirsizliğini, medyanın gündelik rutindeki başat konumunu görünür kılmaktadır. İster insanın kendini gerçekleştirme temelinde olumlu, ister insanı nesneleştirip, tüketim kalıpları içinde konumlandırılması noktasında olumsuz olan tüm yaklaşımlar; gündelik yaşamda medyanın önemli bir aktör olduğu noktasında hemfikirdir. Bu noktada medya toplumsal alandaki kimlikleri, düşünceleri, pratikleri, tüketim kalıplarını vb. pek çok yapıyı yansıtmakta ve yeniden üretmektedir. Bu çalışmanın konusu çerçevesinde medya içerisinde yer alan ve etkisi devam eden televizyon dizilerinin toplumsal kimlikler ile karşılıklı etkisi muhafazakârlık özelinde analiz edilmeye çalışılmaktadır.

1.1. Medya ve Kimlikler

İnsan olmanın gerekliliği, sosyalleşmeyi sağlayan önemli bir unsur olan iletişimin araçları haberleşme, sosyalleşme, eğlendirme gibi pek çok amaç ile kullanılmaktadır. Matbaanın bulunduğu tarihten günümüze kadar teknolojinin gelişiminin etkisi ile iletişim araçları basılı, analog, dijital pek çok değişim geçirmiştir. Bu noktada özellikle görsel ve işitsel ses iletiminin sağlanması önemli bir adım sayılmaktadır. Gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi konvansiyonel medyayı oluşturan (Adıgüzel, 2017) geleneksel medya tek taraflı bir iletişim aracı iken, iletişim teknolojilerinin dijitalleşmesi ile birlikte izleyicinin de geri bildirimde bulunduğu yeni medya araçları da yaygın şekilde kullanılmaya başlamıştır. Ancak her ne kadar yeni gelişmeler ile birlikte yeni iletişim araçları yaygınlaşmış olsa da radyo, televizyon gibi araçların varlığını devam ettirdiği, geleneksel medya olarak tanımlanan televizyonun yaygın kullanımının sürdüğü söylenebilir. Bu durumu Mutlu (2005), modern çağda sanal bir sığınak sağlaması ile açıklamaktadır. Günümüzde geleneksel ve yeni medyanın eklemlendiği, yeni ücretli dijital platformların olduğu, bu yeni yapı içerisinde kolay ulaşılabilirliği, alışkanlığa dönüşmesi ve diğer iletişim araçlarından daha ucuz olması sebebiyle televizyonun kitleleri etkileme gücünün devam ettiği bir gerçektir. TIAK araştırma raporuna göre; dünyada günlük ortalama kişi başına düşen televizyon izleme süresi 2019 yılında 2 saat 48 dakika, 2020 yılında ise 2 saat 54 dakikadır. Türkiye’de ise 2020 yılında kişi başı televizyon izleme süresi 4 saat 43 dakikadır. Özellikle Prime Time olarak adlandırılan akşam saatleri televizyonun en çok izlendiği zamanlardır. Bu noktada dizilerin televizyon izleme tercihlerinde ilk sıralarda yer aldığı söylenebilir.

Medya araçlarının gündelik yaşamın önemli bir parçası olmasıyla birlikte özellikle sosyal bilimler alanında pek çok çalışmaya konu olduğu söylenebilir. Literatüre baktığımızda; boş zaman kavramına benzer şekilde medya araçları ve içerikleri temelinde de olumlu ve olumsuz yaklaşımların olduğu görülmektedir. 1940’lı yıllara kadar özellikle 1. ve 2. Dünya savaşı sırasında medya bir propaganda aracı olarak tanımlanmaktadır. Harold Laswell (2007) 1. Dünya savaşının toplum üzerindeki olumsuz etkisi noktasında medyanın şırıngadan ilaç enjekte eder gibi propaganda aracı olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Sonraki süreçte medyanın etkisinin sınırlı olduğunu ifade eden Paul Lazarsfeld (1988) etki araştırmaları temelindeki çalışmaları ile yüz yüze iletişimin daha etkili olduğunu ifade etmiştir. Kullanımlar doyumlar gibi liberal yaklaşımlar toplum ve medya ilişkisi çerçevesinde toplumun belirleyici olduğunu, demokratik bir sürece sahip olduğu ifade ederken, eleştirel yaklaşımlar medyanın siyasi erk ve sermayenin kontrolünde bir araç olduğunu belirtmektedir. Elihu Katz’ın (1959) izleyicilerin pasif olduğu görüşünü eleştirmekte ve medyanın insanlara ne yaptığını sorgulamak yerine, insanların medya ile ne yaptığını sormak gerektiğini ifade etmektedir. Bu noktada kitle iletişim araçlarının içeriğini belirlemede izleyiciler, belirleyici bir aktör olarak tanımlamakta, belirli içerikleri tercih etmekte, bu çoklu içerikleri istediği gibi alımlamaktadır (Ünür, 2013). Bu yaklaşıma göre bilinçli bir tercih süreci yaşayan izleyiciler, kitle iletişim araçlarını demokratik şartlarda şekillendirmektedir (Mutlu, 2005). Hatta liberal çoğulcu yaklaşım içerisinde yer alan Curran’a (2005) göre; demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için yasama, yürütme ve yargının yanı sıra medya dördüncü güçtür.

Eleştirel yaklaşım içinde yer alan Antonio Gramsci’nin (2007); iktidarın insanların rızasını kazanmada kullandığı bütün stratejiler olarak tanımladığı hegemonya, sivil toplumu içinde yer alan aile, kilise, kanun, kitle iletişim araçları ile sağlanmaktadır. Egemen sınıfın toplum üzerindeki kontrolü zorla dayatmadan ziyade entelektüel egemenlik ve ikna ile sağlanmaktadır (Slattery, 1991). Frankfurt Okulu, kitle iletişim araçlarını kitle endüstrisi kavramıyla analiz etmektedir. Modern kültürü denetleyen rasyonel örgütlü yapılara gönderme yapan Max Horkheimer ve Theodor Adorno (2010) kitle kültürü yerine; kendiliğinden gelişmeyen, kitlesel boyutta standartlaşmış şekilde üretilen, yapay bir kültüre karşılık gelen “kültür endüstrisi” kavramını kullanmaktadır (Ritzer, 2012). Louis Althusser (2016) ise medyanın özerk görünümünün ideolojik aygıt olmasında etkili olduğu ifade etmektedir. Raymond Williams’ın (2003) “Televizyon: Teknoloji ve Kültürel Biçim” isimli çalışmasında belirttiği üzere; özel olarak televizyon bir araç değil toplumsal formasyonu belirleyen kültürel bir biçimdir. Britanya kültürel çalışmalar okulu içerisinde yer alan Stuart Hall’a (1994) göre; modern toplumdaki egemen söylemler, medyanın hizmeti ile

ideolojik olarak dünyayı sınıflandırmaktadır. Bu noktada tarihsel süreçte egemen sınıf ve sermayenin çıkarlarını hegemonik olarak kitleler üzerinde etkili olduğunu belirten eleştirel yaklaşımların ağırlıkta olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın örneklemini çerçevesinde George Gerbner’in (1990) yaklaşımı dikkat çekmektedir. Gerbner (1990) “yetiştirme kuramı” yaklaşımı çerçevesinde kültür ve televizyonun birebir etkileşim ve iletişim içinde olduğunu, kültürel ana akımı oluşturan televizyonun toplumsal, sosyal grupları homojenleştirdiğini belirtmektedir. Gerbner’in (1990) yaklaşımını Ünür (2013) televizyonun yeniden ürettiği gerçeklik bir süre sonra izleyiciyi inandırmakta, özdeşlik kurduğu karakterlerin kimliğine bürünmekte, bazı kimlikler ile aidiyet kurulurken bazı kimlikler ötekileştirilmektedir şeklinde yorumlamaktadır.

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımına göre medya araçlarına ilginin altında; oyalanma, kişisel ilişkiler, kişisel kimlik ve gözetim altına alma gibi etkenler bulunmaktadır (Mutlu, 2005). Bu çerçevede medya araçları bir eğlence aracıdır ama sadece bir eğlence aracı değil, toplumsal kimlikler, ihtiyaçlar, ekonomi, siyaset gibi pek çok alan ile etkileşim halinde toplumsal gerçekliğe etki eden bir aktördür. Medyanın gelişmesi ve yayılımı ile birlikte dünyayı küresel köy olarak nitelendiren McLuhan’a (1965) göre televizyon görüntüleri, toplumsal gerçekliğin kopyası değil sembolleştirmesidir. Bu noktada eğlence, eğitim, haber alma gibi pek çok işlevi olan televizyon programları toplumsal gerçekliği yansıtanın yanı sıra kimlikler, tüketim alışkanlıkları, siyasi tercihler, gelenekler, yeme alışkanlıklarına kadar pek çok pratiği yeniden şekillendirmektedir. Televizyon programlarının içeriği toplumsal gerçeklik tarafından şekillenirken aynı zamanda toplumsal gerçekliği de şekillendiren karşılıklı bir yapı sunmaktadır. Bu sebeple günümüzde yükselen muhafazakâr kimlikleri anlama çabası ile bu çalışma, 2023 yılında en çok izlenen diziler arasında yer alan “Kızılık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinde vurgulanan muhafazakâr kimlik kalıplarını içerik analizi yöntemi ile açıklayabilmeyi amaçlamaktadır.

2. Bir Kimlik Olarak Muhafazakârlık

Kelime anlamı olarak “muhafazakârlık” (conservatism); “korumak ve muhafaza etmek” olarak açıklanmaktadır. Değişime karşı düzen savunusu olarak nitelendirilebilecek kavram hem bir ideoloji hem de bir kimliktir. Tarihsel süreçte Fransız Devrimine yönelik bir tepki olarak ortaya çıkan muhafazakârlığı Mümtazer Türköne (2005) “Ancien Regime”e (Eski Rejim) dönüş isteği olarak açıklamaktadır. Bu çerçevede muhafazakârlık değişime uyumun getirdiği tedirginlik ya da değişime yönelik reaksiyoner bir tavır olarak ifade edilebilir. Her ne kadar modernleşmeye karşı bir tutum olarak ele alınsa da kendisi de modern bir düşünce olan muhafazakârlık rasyonaliteye eleştirel yaklaşarak ampirizm çizgisine yakın bir yerde konumlanmaktadır. Muhafazakârlığı açıklarken karşımıza ilk çıkan isim “Reflections on the Revolution in France (Fransa’daki Devrim Üzerine Düşünceler 1790)” isimli çalışması ile Edmund Burke’dur. Burke muhafazakâr düşünceyi dinin önemi, reform adına kişilere haksızlık yapılma tehlikesi, rütbe ve görev ayrımlarının gerçekliği ve arzu edilirliliği, özel mülkiyetin dokunulmazlığı, toplumun bir mekanizmadan ziyade organizma olduğu görüşü, geçmişle kurulan sürekliliğin değeri (Burke’dan akt. Zürcher, 2003) olmak üzere altı temel başlıkta açıklamıştır. Kendi içinde kollara ayrılan ve bütüncül bir yapıya sahip olmayan muhafazakârlığı açıklamak için Andrew Heywood’da (2020) gelenek, beşeri eksiklik, organik toplum, otorite ve mülkiyet alt başlıklarını kullanmıştır. Tüm bu yaklaşımlar çerçevesinde öncelikle muhafazakâr düşüncede dinin önemli bir aktör olduğu söylenebilir. Hatta bu durum muhafazakârlık ve dindarlığın dönem dönem eşanlamlı olarak kullanılmasını da açıklamaktadır. Muhafazakâr düşünce dinin yanı sıra Çiğdem (1997) geçmiş, her şeyi sınımış gerçekliği gösteren bir otorite olarak tanımladığı için tarihe ve geleneğe de önemli bir yer vermektedir. Ayrıca en temelde insanı sınırlı akla sahip, istek ve hırsları sebebiyle güvenilmez olarak tanımlayan muhafazakârlık; organizmacı ve yapısalcı bir anlayış çerçevesinde değerlere de anahtar bir rol vermektedir. Bu çerçevede gelenek, değerler, otorite ve din insanı sınırlandırmalı, toplumsal düzeni korumalıdır. Literatürde ilk tartışılmaya başlandığı dönemlerde muhafazakârlığın; mülkiyet ilişkilerini toplumsal yapının doğal bir parçası, hiyerarşide, otoritede bütünleşme ve uyumun gerekliliği olarak görmesi sonucunda geleneksel Marksist

düşünce ile zıt bir konumda yer almaktadır. Muhafazakâr düşüncenin öne sürdüğü tüm bu yaklaşımlar onun ideal toplum tanımını, gündelik yaşam tasvirini oluşturmakta ve diğer kimlikler gibi bir aidiyet grubu olarak günümüze ulaştırmaktadır. Bu noktada muhafazakâr düşünceye aidiyet hisseden gruplar ve karşısında konumlanan “anamlı ötekiler” çerçevesinde bir kimlik, ideoloji, siyasi düşünce olarak tanımlanabilir.

Tarihsel süreçte yaşanan teknolojik, ekonomik, siyasi değişimlerin etkisi ile muhafazakâr düşünce temel ideolojik sabit yaklaşımlarını koruyarak belirli noktalarda değişim geçirmiş ve varlığını korumuş ve özellikle son yıllarda dünyada büyük bir yükselişe geçmiştir. Pooja Kumar (2021); “Conservatism: Analyzing the Relevance and Why Conservative Ideology is Gaining Power across the World” isimli çalışmasında; Hindistan, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İsrail, Türkiye, Brezilya, Rusya, Avustralya, Japonya gibi ülkelerin siyasi süreçleri üzerine yaptığı analiz sonucunda muhafazakârlığın yükseldiği görülmektedir. Kumar (2021) bu yükselişin nedenlerini; 1980’lerde Sovyetlerin çöküşü, 1990’lı yıllarda batı solundaki düşünce farklılıkları ve bölünmesi ile açıklamaktadır. Benzer şekilde Türkiye özelinde yapılan “Türkiye Değerler Atlası”nın 1990 ve 2011 verileri karşılaştırıldığında muhafazakârlığın büyük ölçüde arttığı görülmektedir (Öztoprak, 2019). Muhafazakâr düşüncesinin yükselişi ile birlikte bir kimlik olarak muhafazakârlık günümüzde önemli bir kimlik aidiyet sunmaktadır. Bu noktada toplumsal yapı ve kimlik aidiyetlerinden bağımsız düşünülemeyen medya toplumsal gerçekliği anlamada önemli bir araçtır. Ayrıca genel olarak medya özellikle de yeni medya kimliklerin görünür olduğu, kimlikler üzerinden şekillenen bir alan olmuştur. Bu çerçevede gündelik yaşamın her alanını etkileyen teknolojinin gelişmesi ile birlikte, medya önemli bir haberleşme ve iletişim aracı olarak karşımıza çıkmakta, kimliklerin yer aldığı ve görünürlük kazandığı mecralar haline gelmektedir. Hem geleneksel hem de yeni medya araçları içerik bakımından literatürde tartışılan tüm kimliklerin, karşılıklı konumlanmaların, ötekileştirmelerin ve dışlamaların görünür olduğu bir alan olarak işlev görmek ve toplumsal yapıyı yansıtmaktadır. Hatta kimlikler dünyasında (Jenkins, 2016) yaşanıldığı gerçeğinden hareketle medyada gündelik toplumsal yaşamdaki kimliklerin daha çok vurgulandığı, daha altı çizili şekilde sergilendiği söylenebilir. Seçilen profil resmi, paylaşılan fotoğraflar, üye olunan gruplar, yapılan yorumlar, tercih edilen diziler, içerikler gibi pek çok davranış kimliğin vurgulandığı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada medya kimliklerin şekillendirdiği ve aynı zamanda kimliklerin vurgulandığı, bireylerin sanal aidiyetler çerçevesinde toplumsallaştığı bir alandır denilebilir.

3. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi kullanılmaktadır. Fröh’e (2001) göre; içerik analizi, araştırmacı tarafından tanımlanmış araştırma sorusu açısından önem arz eden anlam içerikleri üzerine odaklanan bir tarama ve arama stratejisidir. Merten’e (1983) göre ise; “sosyal gerçekliğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçekliği araştıran bir yöntemdir” (Akt, Gökçe, 2006). Bu çerçevede içerik analizinin amacı sadece betimleme değil sosyal gerçekliğe yönelik çıkarımlar yapmaktır. İçerik analizinde öncelikle veriler kodlanmakta, temalar oluşturulmakta, kodlar ve temalar düzenlenerek yorumlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu noktada bu çalışma da muhafazakâr kimliğe yönelik Burke ve Heywood’un sınıflandırması temelinde kullanılacak temalardan yararlanılarak oluşturulan temalar çerçevesinde verileri analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın örneklemini Star Tv’de yayınlanan “Ömer” dizisi ve Show Tv’de yayınlanan “Kızılıcak Şerbeti” dizisi oluşturmaktadır. Bu aynı sezonda yayınlanan diziler konusu itibari ile muhafazakâr ve seküler kimlikleri karşılıklı konumlandırmaktadır. Bu çalışmada iki dizinin karşılaştırılmasında kimliğe yönelik benzerlik ve farklılıklar analiz edilecektir. “Kızılıcak Şerbeti” dizisi ilk bölümü 28 Ekim 2022 yılında yayınlanan muhafazakâr Ünal ailesi ile seküler Arslan ailesinin çocuklarının evlenmesi ile başlayan olay örgüsünü konu edinmektedir. Dram türünde yer alana ve ilk bölümü 9 Ocak 2023 tarihinde yayınlanan “Ömer” dizisi ise muhafazakâr bir kimliğe sahip olan Âdemoğlu ailesinin en küçük oğlu olan Ömer ile

ailesi muhafazakâr olsa da ailesi ile sınırlarını çizen evlenip boşanmış ve daha seküler bir kimliğe sahip olan Gamze'nin ilişkisini konu edinmektedir.

Kızılıcak Şerbeti dizisinde ekonomik sermayeye sahip muhafazakâr Ünal ailesi ile daha seküler bir kimliğe sahip olan Arslan ailesinin çocuklarının evlilikleri ile başlayan çatışmaları, ötekileştirmeleri ve farklılıkları işlenmektedir. Arslan ailesi okul müdürü olan Kıvılcım, kızları Doğa ve Çimen, annesi Sönmez ve kız kardeşi Alev karakterlerinden oluşmaktadır. Doğa, Ünal ailesinin oğlu Fatih ile ailesinin karşı çıkmasına rağmen evlenmiştir. Ünal ailesinde ise; baba Abdullah, anne Pembe, oğulları Mustafa ve Fatih, kızları Nursema, gelinleri Nilay ve Doğa karakterleri yer almaktadır. Ayrıca Kıvılcım ile evlenme kararı alan Abdullah Ünal'ın erkek kardeşi Ömer'de başrol oyuncular arasında yer almaktadır. Dizi karakterlerine seçilen isimlere baktığımızda Ünal ailesinde bulunan isimler daha geleneksel isimlerken, Arslan ailesinde bulunan karakterlere modern olarak nitelendirilebilecek isimler tercih edilmiştir. Ayrıca Ünal ailesinin kızı muhafazakâr sanat ile özdeşleşen hat sanatı ile ilgilenirken, Doğa dış hekimliği öğrencisidir. Bu noktada karakter yapılarının kimlikler çerçevesinde ve gündelik yaşam pratiklerinde görünür şekilde karşılıklı konumlandığı söylenebilir.

9 Ocak 2023 tarihinde Star Tv'de haftalık olarak yayınlanmaya başlayan Ömer dizisinde ise Ademoğlu ailesinde; müezzinlik ve okulda din kültürü öğretmenliği yapan Ömer, imam olan babası Reşat, abisi Tahir, yengesi Şükran, Anneannesi Nezahat, babanın onaylamadığı bir evlilik yapan ve beş çocuğu olan ablası Nisa karakteri yer almaktadır. Ömer ile duygusal ilişkisi olan, ailesinin onaylamadığı bir evlilik yapıp ailesi ile ilişkisini kesen, boşandıktan sonra oğlu Tuna ile tekrar ailesinin yanına dönen Gamze, daha geleneksel bir kimliğe sahip olan ailesi ile devamlı çatışma yaşamaktadır. Gamze'nin annesi Fatma, kız kardeşi Nuran ve eniştesi Sadık dizinin diğer karakterleri arasında yer almaktadır.

4. Bulgular

Kızılıcak Şerbeti ve Ömer dizisi literatürde Berger ve Heywood'un muhafazakâr kimliğe yönelik özellikler olarak tanımladığı; dinin önemi, insana duyulan güven, gelenek ve değer vurgusu, otorite ve hiyerarşiye yönelik algılar alt başlıkları çerçevesinde karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

4.1 Dinin Önemi

Burke, muhafazakâr düşünceyi tanımlarken dinin önemini öncelikli olarak vurgulamaktadır. Muhafazakâr kimlikler çerçevesinde önemli bir aktör olan din; gündelik yaşam pratikleri ve söylem çerçevesinde görünür hale gelmektedir. Bu noktada Kızılıcak Şerbeti dizisindeki Ünal ailesinin muhafazakâr yapısı, gündelik yaşamdaki giyim, yemek, ibadetler gibi pek çok pratik ile vurgulanmaktadır. Ayrıca söylemde de bu vurgulamanın ötekileştirici bir dil ile aktarıldığı görülmektedir. Dizi temel olarak seküler ve muhafazakâr iki aileyi düşünce, gündelik yaşam pratikleri ve söylem çerçevesinde karşılıklı dikotomi ile vermektedir. Bu dikotomi Zygmunt Bauman'ın (2006) modernitenin oluşturduğu ikili dikotomiler çerçevesinde “biz” ve “öteki” ayrımındaki analizini hatırlatmaktadır. Yayınlanan sahnelerde biz ve öteki ayrımı; kıyafet tercihi, dini ibadetler, yaşam tarzı, söylem ve düşünce yapısı çerçevesinde görünür olmaktadır. Ancak bir televizyon dizisi olmanın da etkisi ile dizide kimlikler arası ayrımlar keskin sınırlar ve çatışma şeklinde yansıtılmaktadır. Örneğin bir bölümde misafire kolonya ikram edildiğinde kolonyanın içindeki alkolün belli işlemlerle yok edildiği özellikle vurgulanmaktadır. Benzer şekilde Ünal ailesinin gelini Nilay'ın örtünmesi pek çok bölümde işlenmektedir. Aynı şekilde öteki kimliği temsil eden Kıvılcım karakteri seküler kimliğe yönelik atfedilen birçok özelliği çatışmacı bir perspektifle yansıtmakta, özellikle iki düşüncenin çatıştığı sahnelerde oruç tutmadığını belirtmekte, geleneksel aileye özgü nitelendirmeleri eleştirmekte ve söylemsel saldırgan bir tavır sergilemektedir. Bu noktada genel olarak dizinin muhafazakâr ve seküler kimlikleri ve aidiyetleri; düşünce, gündelik yaşam pratikleri ve söylem çerçevesinde abartılı şekilde işlediği, iki kimlik arasındaki farklılık ve çatışmaları keskin sınırlar ve birbirine karşı müdahaleci, çatışmacı bir perspektifte sunduğu görülmektedir.

Çalışmanın diğer bir örneği olan Ömer dizisi de dini aidiyetler ve pratikleri yoğun bir şekilde işlemektedir. Kızılıcık Şerbeti dizisinden farklı olarak Ömer dizisinde seküler kimliği temsil eden Gamze karakteri, muhafazakâr aidiyetleri olan ailesi ile de ciddi çatışma yaşamaktadır. Bu noktada dikotomi çoğunluk ve azınlık çerçevesinde de tartışılmalıdır. Gamze karakteri Kıvılcım karakterine benzer şekilde boşanmış ve çocuğu olan bir kadındır. Bu noktada toplumsal cinsiyet perspektifinden iki dizinin seküler kadın kimliğini boşanmayı normalleştirme üzerinden yansıttı söylenebilir. Dizinin sahnelerine baktığımızda benzer şekilde giyim, gündelik yaşam tarzı noktasında ayrımlar çok net şekilde görülmektedir. Ancak diğer diziden farklı olarak Ömer dizisi birbirine karşı sert, müdahaleci tavrından ziyade birbirini anlama ve müdahale etmeme ve hoşgörü vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca muhafazakar ailede yetişen Gamze'nin de kültürel sermaye noktasında muhafazakar düşünceye sahip olduğu, söylemlerinde dini temeller olduğu görülmektedir. Örneğin dizinin bir bölümünde Ömer'in abisinin Gamze ile tartışma sırasında boşanmış olduğunu vurgulaması üzerine Gamze, Hz. Fatma'nın da boşanmış olduğunu belirtmiş ve tartışmayı sonlandırmıştır.

Ayrımlar ve farklılıklar görünürken, toplumsal mesafe kuralları çerçevesinde çatışma daha az görünür şekilde işlenmektedir. Toplumsal mesafe kavramı aslında belli sınırlar çerçevesinde aile hatta komşuluk bağı olmadan ortak bir yaşam kurmadan her kimliğin kendine ait belli sınırlar çerçevesinde kimi zaman karşılıklı hoşgörü kimi zaman ise dışlama pratikleri ile birlikte yaşama şekli olarak tanımlanabilir. Dizide genel olarak Ömer'in abisi Tahir karakterinin; ailenin kimliğine, dini inanışına zarar vereceği gerekçesi ile Gamze'nin mahalleden taşınması, evlenip başka bir yerde hayatına devam etmesi noktasında söylemleri ve davranışları ötekileştirme ve ayrımcılık çerçevesinde dışlama pratiği ile açıklanabilir. Dizinin bir sahnesinde Ramazan ayında Gamze ile birlikte Ömer'in ablası Nisa'nın alkollü bir restorana gitmesi ciddi bir çatışmaya sebep olmaktadır. Bu noktada çatışma öteki olan Gamze'nin ne yaptığı ile değil, bizden olan Nisa'yı olumsuz etkilediği ve değiştireceği yönünde işlenmektedir. Dikotomileri gündelik yaşam pratikleri çerçevesinde işleyen dizide Ömer ve ailesi erken saatlerde kalkıp dini ibadetlerini gerçekleştirmek için hazırlık yaparak camiye yola çıkmaktadır. Bu sahneden sonra verilen sahnelerde Gamze aynı saatlerde sahilde yürüyüş yapmaktadır. Başka bir sahnede iftar yemeğine giden Gamze'nin oruç tutmadığını açıklaması Kıvılcım karakterinin açıklamasına benzerdir. Ancak Gamze oruç tutmadığını ifade ettikten sonra hoşgörü, karşılıklı saygı ve dini ibadetlerin bireyselliği çerçevesinde bir açıklama yapmakta ve muhafazakâr aile babası tarafından olumlu bir şekilde onaylanmaktadır. Bu sahneler çerçevesinde iki dizinin kimliklere yönelik tanımlamaları ve karşılıklı konumlandırmaları benzer ancak çatışmanın boyutu ve çözümü noktasında farklılaştığı görülmektedir.

İzleme oranları yüksek dizilerde kimliklerin keskin sınırlar ve vurgulu şekilde verilmesi toplumsal yapıdaki farklılıkların görünürlüğüne arttırmakta ve farklılar çerçevesinde çatışmayı normalleştirmektedir. Bu noktada seküler kimlik sabah sporunu yapan, boşanmayı normalleştiren, dini pratiklere mesafeli, ötekine karşı tahammülsüz; muhafazakâr kimlikler ise müdahaleci, teknolojiye, bilime karşı mesafeli hatta tepkili bir perspektifle sunulmaktadır. Ancak toplumsal yaşamda kimliklerin bu kadar net sınırlarının olmadığı, ideoloji, ekonomi gibi kimlikler dışında başka çatışma alanlarının da oldukça etkili olduğu gerçeğinden hareketle kimlikler ile ilgili dizilerdeki bu belirlenimci yaklaşımın kimlikler arası çatışmayı olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir.

4.2 İnsana Yönelik Bakış

Muhafazakâr düşüncenin tüm kollarında ortak eleştiri, insana olan güvene, modernleşmenin rasyonalitesine karşı gelişmiştir denilebilir. Hobbes'çu anlayışın etkisi ile insanın doğasına yönelik olumsuz bir bakış açısına sahip olan muhafazakâr düşünceye göre insan, doğuştan bencil olduğu için mükemmellikten uzaktır (Heywood, 2020). Sosyal bilimler literatürüne baktığımızda Edmund Burke, Louis de Bonald, Noel O'Sullivan, Max Eastman gibi muhafazakâr isimler rasyonel düşüncenin önem atfettiği akla eleştirel yaklaşmakta ve istekleri, duyguları sebebiyle bencil olan insanın toplumsal yaşamda din, aile, gelenekler, değerler ile sınırlandırılması gerektiğini ifade etmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2014). Bekir Berat Özipek (2011) muhafazakâr düşüncenin insan aklına olan güvensizliğinin sebeplerini; Fransız

İhtilali ve Aydınlanma düşüncesinin insan aklına verdiği önem sonucunda ortaya çıkan kaos ve toplumsal sorunlar ve dinsel, kültürel kaynaklar olarak açıklamaktadır. Bu noktada insan hırsları, sınırsız istek ve arzuları olan bir varlıktır. Adem ile Havva'nın elmayı yemesi bile bu çerçeveden açıklanmaktadır (Özipek, 2011). Bu noktada toplumsal yaşamda din, gelenek, değerler, devlet ve aile gibi yapılar belirleyici ve insanın hırslarını sınırlandırıcı olmalıdır. İnsana yönelik algı çerçevesinde de dinin belirleyici olduğu görülmektedir.

Muhafazakâr kimlikler çerçevesinde baktığımızda da; toplumsal yaşamda ve medya da düşünce, aidiyetler, algı ve davranış kalıplarının iç içe bir yapıda olduğu görülmektedir. Dini, geleneksel, ideolojik ve kimliksel aidiyet ve pratiklerin ayırt edilmesi güçleşmektedir. Bu noktada çalışmanın örnekleme olan dizilerde de insanı sınırlandıran bir otoriter yapı olduğu görülmektedir. Bu sınırlandırma aile, din, toplumsal kurallar olarak varlık göstermekte, bazı sahnelerde baba, anne, abi gibi karakterlerin söylemleri ve davranışlarında görünürlük kazanmaktadır. Kızılıcık Şerbeti dizisinde Ünal ailesinin otoriter baba karakteri kızı Nursema'nın evliliğinde insan aklını ve duygularını sınırlandırıcı bir otoriteken; seküler kimliğe sahip Arslan ailesinde boşanmış olsa da var olan baba otorite sahibi değildir. Seküler aile yapısında istek, arzu ve akıl vurgusu ile toplumsal ve gündelik yaşam şekillenirken, muhafazakâr kimliği temsil eden Ünal ailesinde dini atıflar, baba otoritesi ve gelenek vurgusu yapılmaktadır. Aynı şekilde Ömer dizisinde de Gamze'nin ailesinin onaylamadığı bir evlilik yapması tüm bölümlerde vurgulanan, annesi tarafından sıkça eleştirilen bir davranış kalıbıdır. Bu noktada Gamze ile Ömer'in birlikteliğine farklılıklar çerçevesinde karşı çıkan baba, abi, anne gibi karakterlerin dini ve geleneksel söylemi bu anlamda analiz edilebilir.

İnsanın duyguları, rasyonalitesine güvenilmez olduğunu belirten muhafazalar düşünce din, gelenek, adetlerle insanın sınırlandırılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu noktada her iki dizide de insani bir duygu olan “sevgi” Gamze ile Ömer, Doğa ile Fatih, Nursema ile Umut'un ikili ilişkilerinde işlenmekte ve her iki dizide de muhafazakâr kimliklere sahip aileler, ideolojik farklılıklar, dini, geleneksel, toplumsal vurgular ile karşı çıkmaktadır. Kızılıcık Şerbeti dizisinde Doğa ile Fatih'in ilişkisine hem seküler kimliğe sahip Arslan ailesi hem de muhafazakâr kimliğe sahip Ünal ailesi karşı çıkmaktadır. Ancak Arslan ailesi kimlik farklılıklarının gündelik yaşamda problemler doğuracağı nedeniyle karşı çıkışını rasyonel şekilde temellendirilirken, Ünal ailesi bu evliliğe farklılıkların çıkartacağı sorunlar dini, geleneksel, değerler çerçevesinde temellendirilmektedir. Örneğin diş hekimi olan Doğa'nın çalışması noktasında Fatih'in olumsuz yaklaşımları, erkek hastalara bakmasını engellemeye çalışması, Nursema'nın nişanlısı Umut'un evine gittiğinde salonun bir köşesinde alkollerden oluşan bir köşenin bulunması işlenen kimlik farklılıklarının gündelik yaşamdaki pratiklere yansımaları olarak görünürlük kazanmaktadır. Bu noktada Fatih'in bu davranışları Doğa'yı kıskanması ve geleneksel olarak evde çocuklarına bakması gerektiğini düşünmesi ile açıklanmaktadır. Nursema'nın nişanı ve evliliği ise dini pratiklerin nasıl gerçekleşeceği, kına gibi geleneksel törenlerin yapıp yapılmaması üzerinden konu edinmekte ve böylece kimlikler arası farklılıklar geleneksel, dini gündelik pratikleri çerçevesinde işlenmektedir.

4.3 Otorite ve Hiyerarşi

İnsan aklına güvensizlik muhafazakâr düşünce çerçevesinde sınırlandırıcı ve belirleyici bir otorite ihtiyacını doğurmakta ve toplumsal yapı dikey bir hiyerarşiden oluşmaktadır. Muhafazakâr düşünceye göre; toplumun var olmasının ön koşulu düzen ve otoritenin sürdürülmesidir (Çaha, 2004). Hırs, istek ve arzuları olan insanı otorite sınırlandırmalı ve toplumsal düzen sağlanmalıdır. Kızılıcık Şerbeti dizisinde Ünal ailesinde baba Abdullah karar verici bir otoritedir. Ancak ilerleyen bölümlerde Kıvılcım'ın kardeşi ile anılan Abdullah'ın da istek, duygu ve düşünceleri eleştirilmektedir. Ömer dizisinde ise bir çoğunluk otoritesi ve toplumsal baskı ile sınırlandırma görülmektedir. Ömer ve Gamze'nin gizli buluşması, çevreden gelen tepkilerin sıkça işlenmesi olarak görülmektedir. Ömer dizisinde de baba Reşat ve Gamze'nin annesi Fatma bir otorite ve çekinilen figür olarak yer alsa da bu yukarıdan aşağıya hiyerarşi Kızılıcık Şerbeti dizisindeki kadar açık şekilde verilmemektedir. Bir önceki bölümde değinildiği gibi her iki dizide de sevgi insani bir duygu olarak tanımlanmakta; din, gelenek, değer, toplumsal algılar

çerçevesinde karşı çıkmaktadır. Bu durum muhafazakâr düşüncenin insani duyguları toplumsal norm ve kuralları ile sınırlandırılması gerektiği düşüncesi ile örtüşmektedir.

4.4. Gelenek ve Değer Vurgusu

“Muhafazakâr için toplum yaşayan bir organizma olduğuna göre, toplum bireylerin toplamından fazlasıdır ve parçaların davranışlarını açıklayarak bütün açıklanamaz” (Özipek, 2011). Bu noktada yapısal bir bakış açısı ile muhafazakâr düşünce insan aklına güvensiz, din, gelenek, değer ve kurumları önemli bir aktör olarak tanımlayan bir yapıdadır. Bu noktada gelenekler ve değerler; sınanarak tarihten günümüze gelen doğru davranış ve düşünce kalıplarıdır. Kızılıcık Şerbeti dizisinde geleneksel davranış kalıplarının sıkça vurgulandığı söylenebilir. Akşam yemeklerinde tüm ailenin toplanması, katılmayanların tepki ile karşılanması, üst sınıf ve evlerinde ücretli çalışanlar olan Ünal ailesinde eve gelen baba Abdullah beyi eşi Pembe hanımın kapıda karşılaması, terliğini vermesi bu geleneksel yapının işlenmesi olarak yorumlanabilir. Ömer dizisinde ise gelenek ve değerler düğünler, iftar yemekleri, hediyeleşmeler olarak görünürlük kazanmaktadır. Gamze'nin gece eve geç gelmemesi dizinin pek çok bölümünde vurgulanmaktadır.

Ataerkil yapının da her iki dizide de yer aldığı, cinsiyetler temelindeki rol ve beklentiler işlendiği görülmektedir. Ünal ailesindeki baba otoritesi, erkek çocuğu olan Fatih'in Doğa ile evlenmesine karşı çıkmazken, kızları Nursema'nın babası ve ailesinin belirlediği biriyle evlenmesi bu çerçevede yorumlanabilir. Ayrıca Nursema'nın kocası İbrahim'in başka kadınlar ile birlikteliği “erkek adam yapar” şeklinde bir söylem ile işlenmektedir. Arslanoğlu ailesi ise boşanmış bir kadın olan Kıvılcım ve kızları, kız kardeşi Alev ve annesi Sönmez'den oluşmaktadır. Bu aile yapısında ise tam anlamıyla olmasa da otorite anne Sönmez olarak tanımlanabilir. Ömer dizisinde ise Cami'de imam olan baba Reşat'ın annesine bakması, eşinden ayrılan kızını beş çocuğu ile birlikte yaşamaya zorlaması cinsiyet temelli rollerin işlendiğini göstermektedir. Bu noktada cinsiyet temelli yaklaşımların dizilerin içeriklerinde gelenek ve değer olarak verildiği ve yine bu muhafazakâr, seküler kimlik dikotomisi içinde sembolleştirildiği söylenebilir.

5. Tartışma ve Sonuç

Muhafazakâr düşünce, tarihte Fransız ihtilali ve rasyonalizme karşı konumlanarak eleştirel bir yaklaşım ile şekillenmektedir. Bu noktada kendisi de modern bir düşünce şekli olan muhafazakârlık organizmacı bir yapıda; dine, geleneklere, değerlere, kurumlara verdiği önem çerçevesinde açıklanabilir. Aynı zamanda insan aklına verdiği öncelik ve değer sebebiyle rasyonalizmi eleştiren muhafazakâr düşünce; insanı mükemmellikten uzak, duygusal, istekleri, hırsları olan ve sınırlandırılması gereken bir yapıda açıklamaktadır. Bu noktada toplumsal kurallar, din ve aile gibi kurumlar, gelenekler ve değerler insana toplumsal yaşamda rehberlik etmeli böylece toplumsal düzeni sağlamalıdır. Kendi içinde pek çok kola ayrılan muhafazakârlık tarihten günümüze belli değişimler geçiren ve toplumda önemli bir aidiyet sağlayan düşünce, ideoloji ve kimliktir.

Toplumsal etkide önemli bir aktör olan medya; iş yaşamı, ekonomik yaşam, haberleşme, iletişim, eğlence gibi pek çok alanı kapsamaktadır. Hem geleneksel hem de yeni medya bir taraftan toplum tarafından şekillenirken, diğer taraftan toplumsal yapıyı etkileme ve dönüştürme gücüne sahiptir. İzlenme oranları çerçevesinde etkisi devam eden televizyon programlarının, dizilerin önemli birer araç olduğu, toplumda var olan kimliklerin televizyon dizilerindeki yansımalarının önemli olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın örnekleme olan Kızılıcık Şerbeti ve Ömer dizileri muhafazakâr ve seküler kimlik farklılıklarını konu edinmekte, kimlikleri belli kalıplar çerçevesinde tanımlamakta ve farklılıkları vurgulayarak görünür kılmaktadır. Nitekim örnekleme alınan dizilerin kimlikleri keskin sınırlar içinde ve farklılıkları çatışan bir yapıda işlenmesi toplumsal hayatta farklılıkları belirginleştirmektedir. Muhafazakârlık ve sekülerlik noktasında örnekleme alınan dizilerin eleştirel bir yaklaşıma sahip olup olmadığı belirsizdir. Ancak seküler ve muhafazakâr kimliği abartılı şekilde göstermesi, çatışmayı görünür kılması kimliklere yönelik üstten

bir belirlenimcilik olarak ifade edilebilir. Ayrıca bu yaklaşım diğer kimlikleri, sınıf temelli eşitsizlikleri görünmez kılmakta ve toplumsal gerçekliği bu ikili dikotomi olarak sınırlandırmaktadır. Çalışmanın sınırlılıkları çerçevesinde, dizilerin 08.05.2023 tarihine kadar yayınlanan bölümlerinde iki kimlik arasındaki çatışmayı, farklılığı ve sınırları aşılmaz bir toplumsal sorun olarak işlediği açıktır. Toplumdaki kimlik temelli farklılıklar mutlak bir problem olarak tanımlanmaktadır. Boş zaman aktivitesi olarak izlenen televizyon dizilerinin toplum üzerinde etkisi olduğu gerçeğinden hareketle; toplumdaki aidiyetlerin gerçeğe uygun, net kalıplardan ziyade esnek yapılar olarak ve farklılıkların birbirini beslediği gerçeğinden yola çıkarak birlikte uyum içinde yaşama çerçevesinde işlenmesi çok kültürlü bir toplumda yaşamanın koşulu sayılabilir. Bu çerçevede medya araçlarının özellikle toplumda bir çatışma alanı doğurabilecek kimlik farklılıklarını görünür kılarken, farklılıkları çok kültürlülük ve kültürel zenginlik, uyum ve bütünleşme çerçevesinde ele almasının toplumsal yaşam açısından daha olumlu bir etki yaratacağı söylenebilir, bu bağlamda düşünce, gündelik yaşam pratikleri noktasında kimlikler ve farklılıklar arasındaki kesişim noktalarının vurgulanması önem kazanmaktadır.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Destek Bilgisi: Bu çalışmanın hazırlanması süresince herhangi bir bireyden ya da kurumdan aynî ya da nakdî bir yardım/destek alınmamıştır.

Etik Onayı: Makalede ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti **halinde GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences** Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma, TR Dizin etik kurul izni gerektiren çalışma grubunda yer almamaktadır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışmada tek yazar bulunmaktadır. Katkı oranları: 1. Yazar = %100.

Kaynaklar

- Adıgüzel, Y. (2017). Medya İlişkileri. Eskişehir Anadolu Üniversitesi açıköğretim Fakültesi Yayınları, 26-45.
- Adorno, T. W. (2003). Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken. Cogito. <http://zaferyalcinpinar.com/kulturendustrisiyenidenadorno.pdf> adresinden alındı
- Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2010). Kültür Endüstrisi: Kitlelerin Aldatılışı Olarak Aydınlanma. Aydınlanmanın Diyalektiği. içinde İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Althusser, L. (2016). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Aytaç, Ö. (2002). Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 231-260.
- Bauman, Z. (2006). Sosyolojik Düşünmek. İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Curran, J. (2005). Kitle iletişim araştırmalarında yeni revizyonizm: Bir yeniden değerlendirme çabası. Medya, İktidar, İdeoloji (s. 377-413). içinde Ankara: Bilim Sanat Yayınevi.
- Çaha, Ö. (2004). Muhafazakâr düşüncede toplum. Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu. Ankara.
- Çiğdem, A. (1997). Muhafazakarlık Üzerine. Toplum ve Bilim, 32-51.
- Gerbner, G. (1990). Epilogue: Advancing on The Path of Righteousness. (N. Signorielli, & M. Morgan, Dü) Cultivation Analysis: New Direction in Media Effects Resarch. <https://web.asc.upenn.edu/gerbner/archive.aspx?sectionID=39&packageID=17> adresinden alındı
- Gorz, A. (1993). Kapitalizm, Sosyalizm Ekoloji Yönelim Bozuklukları. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gorz, A. (1995). İktisadi Aklın Eleştirisi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökçe, O. (2006). İçerik Analizi Kuramsal ve Pratik Bilgiler . Ankara: Siyasal Kitapevi.

- Gramchi, A. (2007). Hapishane Defterleri. Felsefe ve Politika Sorunu Seçmeler. içinde İstanbul: Belge Yayınevi.
- Hall, S. (1994). Kültür, Medya ve İdeolojik Etki. Medya İktidar İdeoloji. içinde Ankara: Ark Yayınları.
- Heywood, A. (2020). Siyasi İdeolojiler. Ankara: Felix Kitap.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. (1996). Aydınlanmanın Diyalektiği. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Jenkins, R. (2016). Bir kavramın anatomisi sosyal kimlik. İstanbul: Everest Yayınları.
- Katz, E. (1959). Mass Communications Research and the Study of Popular Culture: An Editorial Note on a Possible Future for This Journal. *Studies in Public Communication*, 1-6. https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1168&context=asc_papers adresinden alındı
- Kumar, P. (2021). Conservatism: Analyzing the Relevance and Why Conservative Ideology is Gaining Power across the World. *International Journal of Policy Sciences and Law*, 2135-2157. https://ijpsl.in/wp-content/uploads/2021/05/Conservatism-Analyzing-the-Relevance-and-Why-Conservative-Ideology-is-Gaining-Power-across-the-World_Pooja-Kumar.pdf adresinden alındı
- Lafargue, P. (2017). Tembellik Hakkı. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.
- Lasswell, H. D. (2007). The structure and function of communication in society. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 215-228. <https://www.scinapse.io/papers/2290526371> adresinden alındı
- Lazarsfeld, P. (1988). The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign. Columbia Univ Press.
- Marx, K. (1997). Boş Zaman Üzerine Seçmeler. Cogito.
- Mcluhan, M. (1965). Understanding Media: The Extensions of Man. New York: McGraw Hill Paperback.
- Mutlu, E. (2005). Globalleşme, popüler kültür ve medya. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Özipek, B. B. (2011). Muhafazakarlık Akıl Toplum Siyaset. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Öztoprak, M. (2019). A Critical View on the Idea of Rising of Conservatism in University Graduates in Turkey. *Contemporary Research in Economics and Social Sciences*, 247-262.
- Ritzer, G. (2012). Sociological Theory. Boston: McGraw-Hill.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). Sosyoloji Kuramları. Ankara: De Ki Yayınları.
- Slattery, M. (1991). Key Ideas in Sociology. London: Macmillian.
- (2021). Televizyon İzleme Ölçümü 2020 Yıllığı. TİAK. 04 04, 2023 tarihinde <file:///C:/Users/halil/OneDrive/Masa%C3%BCst%C3%BC/Dizi%20muhafazakarlık/2020yillik.pdf> adresinden alındı
- Torkildsen, G. (1999). Leisure and Recreation Management. London: Routledge.
- Türküne, M. (2005). Siyaset. İstanbul: Lotus Yayınları.
- Ünür, E. (2013). Türk televizyon dizilerinde toplumsal kimliklerin temsili. *Erciyes İletişim Dergisi*, 32-42. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/66336> adresinden alındı
- Veblen, T. (1899). Theory of the leisure class: An economic study of institutions. New York: Macmillan. <https://oll.libertyfund.org/title/veblen-the-theory-of-the-leisure-class-an-economic-study-of-institutions> adresinden alındı
- Williams, R. (2003). Televizyon: Teknoloji ve Kültürel Biçim. Ankara: Dost Kitapevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2003). Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Siyasal Muhafazakarlık. T. Bora, & M. Gültekingil (Dü) içinde, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Muhafazakarlık (s. 40-54). İstanbul: İletişim Yayınları.